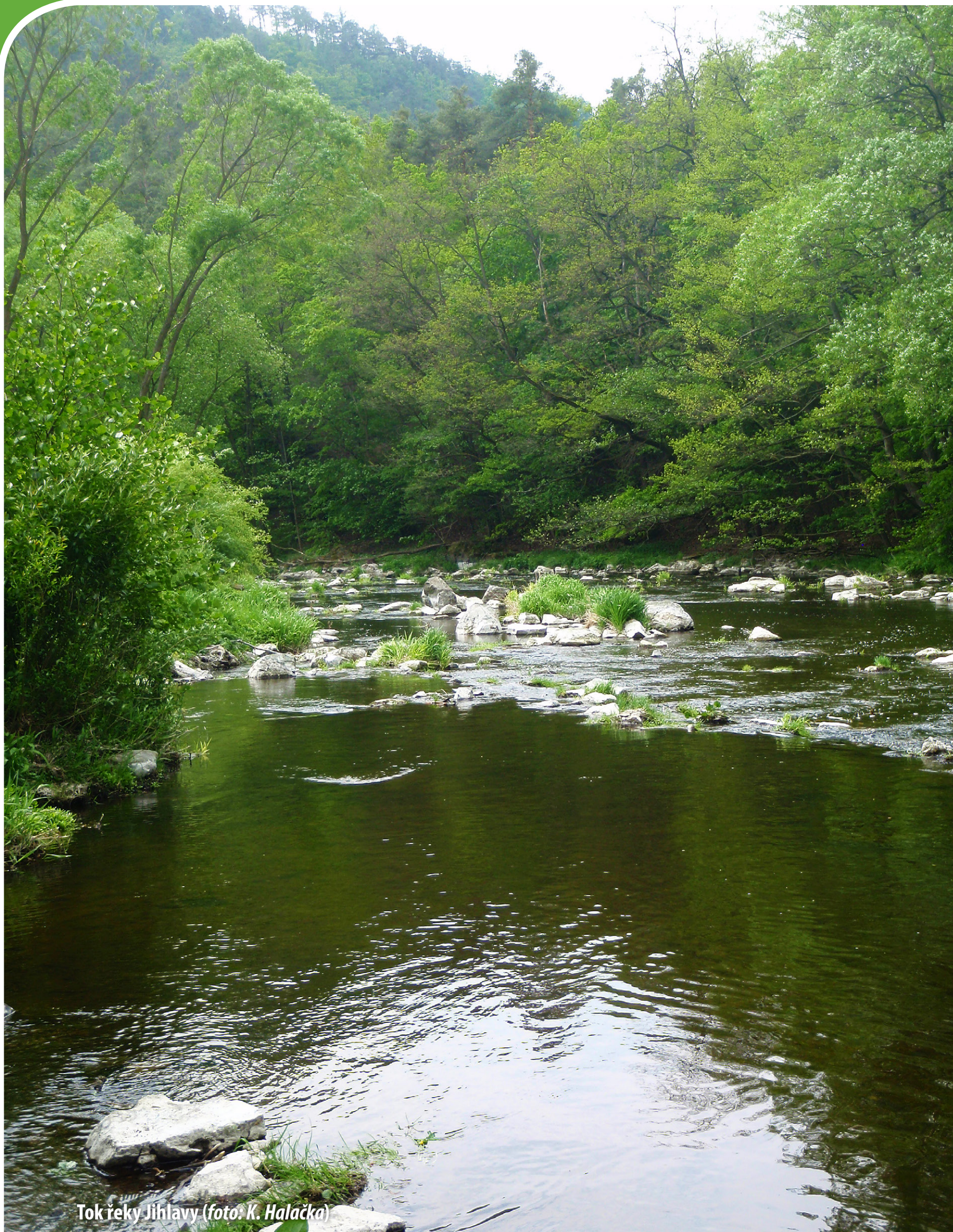


Řeka Jihlava u Mohelenského mlýna



VĚDA všemi smysly



Plotice obecná (foto: K. Halačka)



Parma obecná (foto: K. Halačka)

Struktura společenstva ryb se v řece Jihlavě významně změnila v důsledku vybudování Dalešické a Mohelenské nádrže. Před vybudováním přehrad se v úseku u Mohelenského mlýna vyskytovalo 27 druhů ryb, nejpočetněji byla zastoupena parma obecná, jelec tloušť, ostroretka stěhovavá, ouklejka pruhovaná, hrouzek obecný a plotice obecná. Původní kaprovitý charakter tohoto úseku řeky Jihlavy se po vybudování nádrží změnil a dnes má již charakter pstruhový. Voda vypouštěná z nádrží má nižší teplotu vody, která kaprovitým rybám nevyhovuje. Dominantní postavení ve společenstvu ryb získal pstruh obecný, forma potoční. Dalšími významnými druhy, se kterými se tu můžeme setkat je lipan podhorní a pstruh duhový. Všechny tři uvedené druhy ryb jsou i uměle vysazovány. Dále se v tomto úseku Jihlavy vyskytuje plotice obecná a okoun říční, které jsou do řeky splavovány z Mohelenské nádrže. V rámci potravní migrace se zde dostávají z nižších partií řeky větší jedinci parmy obecné, jelce tlouště a úhoře říčního. Pstruh obecný a jelec tloušť se tu vytvářejí. O přirozené reprodukci těchto druhů svědčí jednoleté ryby, které je možné vidět v mělkých břehových partiích.

Řeka Jihlava pramení na louce u lesa v podobě malého jezírka nedaleko Jihlávky v Jihlavských vrších na Českomoravské vysočině. Délka toku je 184,5 km, protéká Jihlavou, Třebíčí, Pohořelicemi a vlévá se do Věstonické nádrže. Největší přítoky jsou z levé strany řeky Oslava a z pravé strany řeky Rokytá. Tok Jihlavy je uměle přehrazen vodními nádržemi Dalešice a Mohelno, které tvoří zásobárnu chladicí vody pro jadernou elektrárnu Dukovany. Úsek Jihlavy u Mohelenského mlýna je významným pstruhovým revírem, který navštěvují rybáři z celé Jižní Moravy. Jihlava je také řekou rekreačních vodáků, nejzajímavější úsek pro vodáky nabízí Jihlava od hráze Mohelna do Ivančic.



Pstruh obecný (foto: K. Halačka)

Pstruh obecný, forma potoční (*Salmo trutta morpha fario*)

Pstruh obecný je v našich vodách nejtypičtějším představitelem lososovitých ryb. Vyskytuje se v potocích, říčkách a řekách, patří ke stanovitným druhům s teritoriálními nároky. Mladí jedinci žijí v mělké vodě, větší vyhledávají hlubší tůně. V průběhu dne stojí na svém stanovišti a pouze v podvečer a večer se vydávají za potravou. Pstruh obecný vyžaduje chladné, čisté tekoucí vody s dostatkem kyslíku a pevným dnem.

Tělo pstruha má vřetenovitý tvar, hlava s mohutnými čelistmi prozrazuje dravce. Na hřbetě nad postranní čárou jsou temné až černé skvrny, na bocích podél postranní čáry jsou červené skvrny.

Hlavní složku jeho potravy tvoří vodní a do vody spadnuvší bezobratlí, chrostiči, jepice, pošvatky, koryši, měkkýši a červi. Větší jedinci loví i menší ryby.

Pstruh obecný je hospodářsky i sportovně nejvýznamnější druh ryby pstruhového pásma.



Pstruh obecný (foto: K. Halačka)

Lipan podhorní (*Thymallus thymallus*)

Lipan podhorní je v našich vodách dalším představitelem lososovitých ryb. Vyhovují mu úseky toků, kde se střídá proud s klidnější hlubší vodou, případně i tůněmi. V porovnání se pstruhem nevyžaduje úkryty, není teritoriální, a proto se objevuje na otevřené vodě. Na některých lokalitách se dokáže přizpůsobit i stojaté vodě. Žije ve větších či menších skupinkách, pouze největší jedinci žijí samotářsky a mohou si vytvářet teritoria.



Lipan podhorní (foto: K. Halačka)

Tělo lipana je štíhlé protáhlé, hlava je poměrně malá. Nápadná je velká, pestře zbarvená hřbetní ploutev, samci mají vyšší a pestřejší hřbetní ploutev než samice.

Lipan podhorní je typický bentofág, hlavní složku jeho potravy tvoří larvy hmyzu (jepice, chrostiči, pakomáři), nicméně nepohrdne ani náletovým hmyzem na hladině.

Kvalitní a chutné maso lipana má v čerstvém stavu typickou vůni po tymiánu. Jeho lov na mušku je náročný a rybáři je pokládán za vrchol sportovního rybolovu.

Na řece Jihlavě se zejména v zimním období můžeme setkat s veslonohým ptákem, který vyvolává diskuse a pravidelné dávky emocí – kormoránem velkým.

Kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*) je štíhlý, tmavě černý a navzdory tomu, že se obratně pohybuje převážně ve vodě, nemá jeho peří voduodpuzdující schopnost jako peří většiny ostatních vodních ptáků, a tak se snadno promáčí.

Kormoráni jsou výhradně rybožraví ptáci. To je také hlavní důvod jejich pronásledování člověkem. Jeden pták denně zkonzumuje okolo 600 g ryb. Kormoráni dokáží lovit i organizovaně. Skupina ptáků tluče křídly na vodu, potápí se a žene ryby na mělčinu, kde je pak bez problémů pochyťají. Nejčastěji loví ryby velké 20 až 30 cm.

Pro sportovní rybáře je kritické zejména zimní období. Výstavbou přehrad se významně změnila situace v tom smyslu, že řeky pod přehradami v důsledku vypouštění relativně teplé vody přestaly zamrzat a tyto úseky toků pak představují pro kormorány prostřeným stolem je i řeka Jihlava pod Mohelenskou přehradou.



Norek americký (foto: Z. Vošlajer)

Dalšími rybožravými obratlovci, se kterými se můžeme setkat při procházce po březích řeky Jihlavy u Mohelenského mlýna, jsou norek americký a volavka popelavá.

Norek americký (*Neovison vison*) je velká lascovitá šelma pocházející ze Severní Ameriky dorůstající délky těla okolo 60 cm a hmotnosti okolo 1 kg. Jedná se o velmi výkonného predátora vybaveného pro lov ve značně různorodých podmínkách. Drobné drápy jim umožňují šplhat po skalách nebo po stromech, plovací blány mezi prsty všech končetin pak napomáhají bezproblémovému pohybu ve vodě. Živí se širokým spektrem živočichů od raků přes ryby, obojživelníky, plazy, ptáky až po drobné savce.

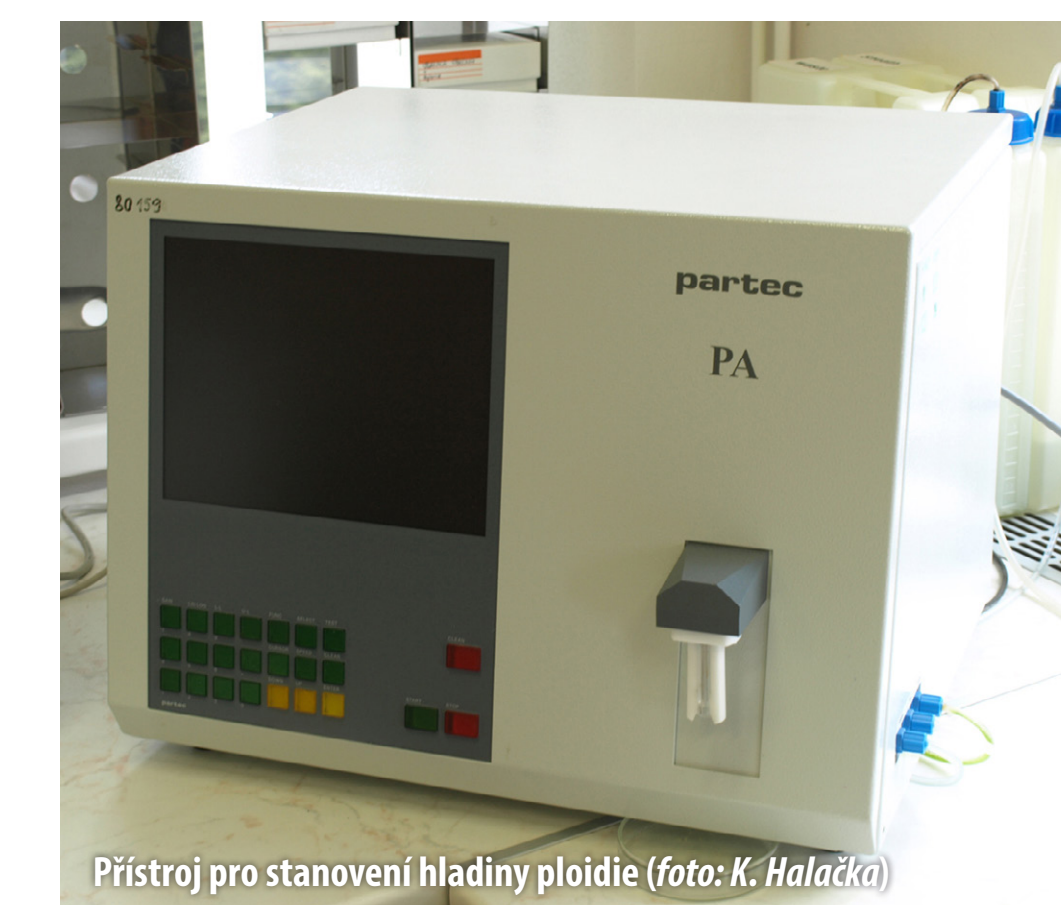
Kde se u nás vzal? Norek americký je vybaven kvalitní a vyhledávanou kožešinou, pro kterou byl tento druh dovezen i na naše území a choval se na kožešinových farmách. Příčinou dnešní invaze, která může významně ohrožovat původní ekosystémy, je třeba hledat v devadesátých letech, kdy docházelo k závažnému vypuštění norků z neprosperujících farem.

Vědecké okénko:

Na Ústavu biologie obratlovců AV ČR, v.v.i., se v současnosti zabýváme klasickými metodami terénního výzkumu ryb, dále je aplikován výzkum morfologie, hematologie, histologie, molekulární genetiky, sledování pohybu ryb (telemetrie), fyziologická měření (respirometrie) a parazitologická vyšetření. Většina výzkumných témat se řeší v Evropě. Z mimoevropských oblastí je v současné době prováděn výzkum v Africe (ekologie halančíků v Mosambiku), Antarktidě (parazitofauna endemických ryb) a v Asii (koevoluce mezi hořavkami a mlži v Číně a Turecku).



Ichtyologický průzkum (foto: K. Halačka)



Přístroj pro stanovení hladiny ploidie (foto: K. Halačka)

Co studujeme?

- šíření nepůvodních druhů ryb (karas stříbrný, hlaváčovitě ryby) a jejich vliv na původní ichthyofaunu
- hybridizaci kaprovitých ryb (reprodukcí, morfologií, genetikou a imunologií)
- polyploidii u karasa stříbrného a sekavců (hladinu ploidie, reprodukční strategii a habitátovou preferenci)
- systematiku evropských hrouzků (rody *Gobio* a *Romanogobio*)
- populační ekologii a fylogeografii druhových komplexů afrických halančíků
- vliv invazních mlžů na reprodukci hořavek a další oblasti výzkumu

Volavka popelavá (*Ardea cinerea*) je velký brodivý pták z čeledi volavkovitých.

Typickým znakem volavky je dlouhý štíhlý krk a dlouhé končetiny. Ze spodní strany těla je špinavě bílá a svrchu šedá s růžovožlutým zobákem. Velmi aktivní je brzy ráno a za soumraku.

Převažující složkou v potravě volavky popelavé jsou ryby, požívá také obojživelníky, měkkýše, hmyz a jiné bezobratlé, malé ptáky a savce, občas plení i hnízda vodních ptáků, často loví hraboše na polích.

Volavka má svou speciální taktiku lovu. Bez pohybu stojí ve vodě nebo na souši a upřeně hledí na jediné místo. V případě, že se kořist přiblíží na vhodnou vzdálenost, se jí zmocňuje rychlým skubnutím krku.



Volavka popelavá (foto: M. Hrouzek)



Bobr evropský (foto: J. Šafář)

V posledních letech se v okolí Mohelenského mlýna můžeme setkat s dalším velmi zajímavým živočichem a tím je bobr evropský. **Bobr evropský** (*Castor fiber*) je až metr velký, zavalitý hlodavec s hustou srstí a dlouhým plochým ocasem. Dosahuje hmotnosti až 30 kg a po jihoamerické kapybaře je druhým největším hlodavcem. Na přítomnost bobrů v dané lokalitě lze usuzovat podle ohlodaných stromů, stop a staveb z větví, tzv. bobřích hradů. Živí se především lýkem a větvičkami vrby, topolu, případně dalších dřevin (jasan, javor, jilm) a některými bylinami.



Bobr evropský (foto: J. Šafář)



Zaujalo vás téma?

Kormorán velký (foto: K. Halačka)